

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

KH:n iltakoulu 28.10.2019

Kaupunginhallitus 7.10.2019 (§ 324)

Kohta 2: ...kaupunginhallituksen alaisuuteen **hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen strategisen johtamisen yhteyteen perustetaan nuorisovaltuusto, vammaisneuvosto ja vanhusneuvosto**; perusturvalautakunnan sekä sivistys- ja hyvinvointilautakunnan alaisuuteen organisoidaan yhteinen yksilöjaosto;

Kohta 7: Kaupunginhallitus päätti yksimielisesti, että **hallinto- ja tukipalvelut - toimintayksikköä johdetaan Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen**, sekä kaupunkistrategian suunnittelutyö.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kaupungin tehtävänä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnan tehtävä (Kuntalaki 410/2015, 1 §). Sen tavoitteena on:

- lisätä kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä
- ehkäistä sairauksia ja syrjäytymistä ja
- vahvistaa osallisuutta.

Hyvinvointia ja terveyttä edistetään kaikilla kunnan toimialoilla. Se parantaa kuntalaisten elämänlaatua, lisää työllisyyttä ja tuottavuutta sekä hillitsee sosiaalisten ongelmien ja eriarvoisuuden kasvua.

Muu lainsäädäntö:

- Terveystieteiden lakien muuttaminen
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä
- Tupakkalaki
- Alkoholilaki
- Sosiaalihuoltolaki
- Työturvallisuuslaki
- Ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö
- Maahanmuuttoa ja kotouttamista koskeva lainsäädäntö

- Vaikutusta myös mm. seuraavilla: maankäyttö- ja rakennuslaki, perusopetuslaki, kuntien kulttuuritoimintalaki, elintarvikelaki, kansainväliset sopimukset ja EU:n lainsäädäntö
- Käsittelyssä olevan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiehdotuksen mukaan sekä kuntien että maakuntien tehtävä.

Mitä kunta tekee tulevaisuudessa?

Osaamisen ja kulttuurin edistäminen

- Varhaiskasvatus
- Esi- ja perusopetus
- Lukiokoulutus
- Ammatillinen koulutus
- Vapaa sivistystyö
- Taide- ja kulttuuripalvelut
- Kirjastopalvelut
- Nuorisopalvelut
- Liikuntapalvelut

Kunnan elinvoiman edistäminen

- Paikkakunnan vetovoimaisuus
- Vaikeasti työllistyvien tuki: etsivä nuorisotyö, työpajat, työttömyyden pitkittymisen ehkäisy, kaupunginosatyö
- Kotouttaminen
- Elinkeinopoliittika: yritysneuvonta, kehittämishankkeet, yritystontit, alueen markkinointi, avoin data
- Resurssiviisaat toimintatavat

Elinympäristön kehittäminen

- Maapolitiikka
- Kaavoitus ja maankäytön suunnittelu
- Liikenne, joukkoliikenne,
- Tieverkkojen rakentaminen ja ylläpito
- Vesihuolto
- Jätehuolto
- Energiantuotanto ja -jakelu
- Rakennusvalvonta
- Asuntotoimi
- Ympäristönsuojelu ja terveellisen elinympäristön turvaaminen
- Turvallisuudesta ja varautumisesta huolehtiminen

Paikallisen identiteetin ja demokratian edistäminen

- Monipuoliset osallistumismahdollisuudet
- Paikallinen yhteisöllisyys
- Viestintä ja vuorovaikutus
- Vaalit ja edustuksellinen demokratia
- Kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuudet
- Asukkaiden omaehtoinen toiminta

Kuntalaisen hyvinvoinnin edistäminen

Tieto ohjaa suunnittelua

Kunnan tehtävänä on **seurata asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä eri väestöryhmissä**. Tämä tarkoittaa tiedon tuottamista esimerkiksi sosioekonomisen aseman, koulutustaustan tai asuinalueen mukaan. Tieto on strategisten tavoitteiden perusta. Tavoitteiden täytyy perustua paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin.

Toimenpiteet tukevat strategisia tavoitteita. Toimenpiteitä seurataan ja niistä raportoidaan valtuustolle vuosittain. Lisäksi kerran valtuustokaudessa valmistellaan laajempi **hyvinvointikertomus**.

Valtuusto tekee strategiset päätökset

Kunnan ylin johto eli kunnanvaltuusto on **vastuussa strategisista päätöksistä**, joilla kunnassa edistetään hyvinvointia ja terveyttä. Valitessaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kunnan strategiseksi painoalueeksi ja hyväksyessään tavoitteet kunnan vuotuisessa toiminta- ja taloussuunnitelmassa, valtuusto asettaa eri hallinnonaloille veloitteen ottaa hyvinvointi- ja terveystieteiden näkökohdat huomioon omassa suunnitelmassaan ja omassa toiminnassaan.

Kunnanvaltuuston tehtävänä on myös varmistaa, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamisesta ja **vastuista sovitaan selkeästi**.

Johtoryhmä ja hyvinvointiryhmä vastaavat toteutuksesta

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamiseen **osallistuvat kaikki kunnan eri toimialat**. Kunnan johtoryhmä koordinoi toimintaa ja varmistaa ohjauksen ja resurssit.

Suurissa kunnissa tarvitaan usein johtoryhmän lisäksi hyvinvointiryhmä, johon kuuluu eri hallinnonalojen edustajia. Hyvinvointiryhmä vastaa käytännön toiminnan toteutuksesta eri toimialoilla. Hyvinvointiryhmän lisäksi kunnissa on monialaisia työryhmiä, esimerkiksi vanhus- ja vammaisneuvostot.

Hyvinvointikoordinaattori yhteistyön edistäjänä

Hyvinvointikoordinaattori on keskeinen kunnan eri toimialoja **yhdistävä** sekä alueellista yhteistyötä **koordinoiva** toimija.

Jo yli 80 % kunnista on nimennyt hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaattorin tai vastaavan (TEAvisari 2017). Rovaniemellä erityissuunnittelija on koordinoanut hyvinvointityötä.

Ennakoarvioinnilla (EVA) huomioidaan päätösten vaikutukset kuntalaisiin

Kunnassa tehdään päätöksiä, jotka vaikuttavat:

- elinympäristöön (yhdyskuntasuunnittelu, liikenneratkaisut)
- elinoloihin (asumisolosuhteet, työllisyys ja työolot)
- perheiden hyvinvointiin (toimeentulo, hyvinvointituen antaminen, yhteisöllisyyden tukeminen)
- terveyttä edistäviin elintapoihin (liikuntamahdollisuudet, paikalliset ravitsemuspolitiikan painotukset, päihteiden käytön ehkäisy)
- palvelujärjestelmän toimivuuteen, laatuun ja saatavuuteen.

Päätöksenteossa ja ratkaisujen valmistelussa täytyy **arvioida päätösten vaikutuksia** väestön terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin.

Hyvinvointia edistetään yhteistyöllä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa vaatii **yhteistyötä eri toimialojen välillä**.

Yhteistyötä tarvitaan myös **kunnan ja alueen muiden toimijoiden kanssa**. Näitä ovat esimerkiksi:

- järjestöt
- seurakunnat
- poliisi
- yritykset ja
- alueelliset toimijat kuten oppilaitokset, sairaanhoitopiirit, osaamiskeskukset ja maakuntaliitot.

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen>

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen strateginen koordinointi:

- **Kaupunkistrategiassa** määritellään hyvinvointilinjaukset
- Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmisteltava **laajempi hyvinvointikertomus**. (Terveydenhuoltolaki)
 - Hyvinvointikertomus on kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelun, seurannan, arvioinnin ja raportoinnin työväline.
- **Poikkihallinnollinen hyvinvointiryhmä** edistää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen linjauksia käytännössä.
 - Kunnat voivat nimetä eri toimialojen johtohenkilöistä koostuvan hyvinvointityöryhmän, jonka puheenjohtaja on kunnan johtoryhmän jäsen. Tämä helpottaa hallinnonalat ylittävää operatiivista johtamista sekä asioiden valmistelua ja toimeenpanoa. (HE 2016) [Huom. Rovaniemellä ei ole johtoryhmän jäsen]
 - Kaupungin johtoryhmä koordinoi toimintaa ja varmistaa ohjauksen ja resurssit.
- **Hyvinvointikoordinaattori** on keskeinen kunnan eri toimialoja yhdistävä sekä alueellista yhteistyötä koordinoiva toimija. [Huom. Rovaniemellä erityissuunnittelija on koordinoinut hyvinvointityötä]
- Useissa laeissa edellytetään **vaikutusten ennakoarviointia** (EVA).
 - Esimerkiksi: [terveydenhuoltolaki](#) (11§) velvoittaa arvioimaan ennalta päätösten vaikutuksia ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Rovaniemellä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen edellyttää **monialaista**, myös kaupungin sidosryhmät (mm. järjestöt, seurakunnat, yritykset ja alueelliset toimijat) mukaan ottavaa valmistelua sekä **poikkihallinnollista** kaikkia toimialoja koskevaa vahvaa kytkentää kaupungin toimintaan.

HYTE-tieto ja -toiminta tulee nivoa olennaiseksi osaksi kunnan **talousarvion** laadintaa, toimeenpanoa ja seurantaa sekä strategista johtamista.

Laaja-alaisen toimintakentän myötä korostuu strategisen hyvinvointijohtamisen merkitys aidosti poikkihallinnollisen HYTE-työn sujuvuuden varmistamiseksi. Tästä näkökulmasta HYTE-työn ohjaamisen ja johtamisen **sijoittaminen konsernihallintoon** on perusteltua, siihen myös **sitoudutaan** ylintä johtoa myöten.

Hyte-työn resursointi on tällä hetkellä riittämätön: Erityissuunnittelija 0,5 htv:n työpanos hyte-työhön ja 0,5 htv:n työpanos maahanmuuttotyön koordinointiin. Toimialoilla yksittäisiä työntekijöitä, joiden työ kohdentuu hyte-työhön (mm. ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö). Lisäksi kehitysjohdajan tehtäväkuvassa maahanmuuttotyö.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen linjaustarpeet Rovaniemellä

1. Hyte-työn johtaminen ja koordinaatio tulee johtaa kaupunginhallituksen alaisuudessa hallinto- ja tukipalveluyksiköstä.
2. Hyte-työ on tärkeitä resursseja (myöhemmin tarkemmin määriteltävä):
 - vanhus- ja vammaisneuvosto sekä nuorisovaltuusto; tarvitsee vähintään yhden työntekijän työpanoksen
 - hyte-koordinaatio (hyvinvointikertomusten laadinnan koordinointi ja hyvinvointiryhmän vetovastuu sekä yhdyshenkilötyö); tarvitsee yhden työntekijän työpanoksen
 - maahanmuuttotyön koordinointi; tarvitsee 0,5 työntekijän työpanoksen
 - ennakkovaikutusten arvioinnin kehittäminen ja koordinointi; tarvitsee yhden työntekijän työpanoksen
 - hyvinvointipisteen toiminnan koordinointi (Olkari); tarvitsee vastaavan palveluneuvojan työn kohdentamista
 - ehkäisevän päihdetyön koordinointi; tarvitsee yhden työntekijän työpanoksen (Pakka-malli ym.)